

17.6.2005

356/4/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

OIKEUDENKÄYNTIMAKSULOMAKKEEN KIELEN MÄÄRÄYTYMINEN

1

KANTELU

Kantelija arvosteli korkeimman hallinto-oikeuden menettelyä eduskunnan oikeusasiamiehelle 8.2.2004 osoittamassaan kirjeessä. Hän kummeksui kirjeessään muun muassa sitä, miksi korkeimman hallinto-oikeuden päätös oli annettu ruotsiksi, vaikka hän oli tehnyt valituksensa suomen kielellä. Päätöksestä oli suomeksi ainoastaan epävirallinen käännös. Kantelija oli tyytymätön myös siihen, että puheena olevaan päätökseen oli liitetty ruotsinkielinen oikeudenkäyntimaksulasku.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Toimituskirjan kielestä

Vuoden 2004 alusta voimaan tulleen kielilain (423/2003) 43 §:n siirtymäsäännösten nojalla puheena olevaan tapaukseen oli tullut sovellettavaksi vuoden 2003 loppuun voimassa ollut kielilaki (148/1922) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, jollei viranomaisen asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen muuta päättänyt.

Vuoden 1922 kielilain 3 §:n 1 momentin nojalla Suomen kansalaisella oli mm. tuomioistuimessa oikeus omassa asiassa tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää omaa kieltänsä, suomea tai ruotsia. Ylemmän oikeuden oli 8 §:n 1 momentin mukaan annettava toimituskirja sillä kielellä, jota alempi tuomioistuin oli käyttänyt.

Kantelijalla oli siten ollut oikeus käyttää valitusasiassaan suomea. Koska valituksenalainen Helsingin hallinto-oikeuden 4.12.2001 antama päätös nro 01/0819/5 oli saadun selvityksen mukaan kuitenkin annettu ruotsiksi, korkeimman hallinto-oikeuden oli puolestaan tullut antaa päätöksensä käyttäen samaa kieltä eli ruotsiksi. Asianosaisten oikeudesta vaatia virallisen käännöksen liittämistä toimituskirjaan oli säädetty kielilain 8 §:n 2 momentissa. Käytettävissäni olevasta aineistosta ei ilmene, että korkeimmalle hallinto-oikeudelle olisi esitetty kyseistä pyyntöä. Sen sijaan päätökseen oli oma-

aloitteisesti liitetty epävirallinen käännös.

Johtopäätös

Johtopäätökseni on, että asiassa ei tältä osin ollut menetelty kielilain vastaisesti.

3.2

Oikeudenkäyntimaksulaskun kielestä

Asian esittelijän selvityksen mukaan oikeudenkäyntimaksulasku tulostetaan ja liitetään päätöksen oheen vasta siinä vaiheessa, kun päätös lähetetään muutoksenhakijalle. Nämä työvaiheet eivät olleet kuuluneet esittelijän tehtäviin. Sen sijaan hänen tehtäviinsä oli kuulunut maksun määrääminen myös kantelijalle. Puheena olevassa tapauksessa oikeudenkäyntimaksulaskun kieli oli noudattanut sitä kieltä, jolla päätös oli annettu.

Korkeimman hallinto-oikeuden lausunnon mukaan laskun olisi tullut olla suomenkielinen. Kyseessä oli lausunnon mukaan käytännössä harvinainen ja poikkeuksellinen tilanne, joka oli jäänyt laskutuksessa havaitsematta. Jos kantelija olisi ottanut asian johdosta yhteyttä korkeimpaan hallinto-oikeuteen tai asia muutoin olisi havaittu, hänelle olisi kirjoitettu uusi lasku ja määrätty uusi eräpäivä. Lausunnon mukaan asiaan on kiinnitetty huomiota.

Tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain (701/1993) 9 §:n 1 momentin perustelujen mukaan maksun - jonka määrää asian ratkaisija, esittelijä, pöytäkirjanpitäjä tai muu tehtävään määrätty virkamies – määrääminen ei ole varsinaista tuomitsemistoimintaa vaan hallintomenettelyyn rinnastettavaa toimintaa. Maksua koskevasta muutoksenhausta on säädetty 10 §:ssä, jonka mukaan päätökseen, jolla maksu on määrätty, voi hakea oikaisua, ja oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä voi valittaa edelleen hallinto-oikeuteen.

Sen lisäksi, että puheena olevassa maksulomakkeessa oli maksun suuruutta, eräpäivää ja muita maksun käytännön suorittamista palvelevia tietoja, siinä oli selostettu myös perusteet maksulle, ohjeet oikaisun varalle ja viivästyksestä aiheutuvat seuraamukset. Kyse on siten perimmältään maksuasian asianosaisten oikeusturvan toteutumisen kannalta keskeisistä tiedoista. Tämän vuoksi kielen oikeaan määräytymiseen tulee perustuslain 17 §:n (oikeus omaan kieleen) ja 21 §:n (oikeusturva) näkökulmasta kiinnittää erityistä huomiota.

Tapaukseen sovellettavaksi tulleen vuoden 1922 kielilain 3–10 §:ssä säädettiin asianosaisten käytettävästä kielestä ja toimituskirjakielestä. Puheena oleva kysymys tällaisten varsinaiseen pääasian oikeudenkäyntimenettelyyn suoranaisesti liittymättömien asiakirjojen kielen määräytymisestä jäi näiden säännösten perusteella tulkinnanvaraiseksi. Nykyisestäkään kielilain ei löydetävissä nimenomaista oikeusohjetta kysymyksen ratkaisemiseksi.

Tässä yhteydessä on aiheellista tarkastella nykyisen kielilain 19 §:ää, jossa säädetään toimituskirjan ja muun asiakirjan kielestä. Pykälän 1 momentin

mukaan tuomio, päätös ja muu viranomaisen hallinto-, hallintoriita-, hallintolainkäyttö-, rikos-, riita- ja hakemusasiassa samoin kuin muutoksenhakuasiassa hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa annettava asiakirja laaditaan asian käsittelykielillä. Lainkohdan perusteluissa (HE 92/2002 vp, s. 81) on todettu muun muassa, että pykälä koskee viranomaisten kirjallisia ratkaisuja, kuten esimerkiksi syyttämättäjäätämispäätöksiä, tuomioistuinten päätöksiä ja hallintoviranomaisten valituskelpoisia päätöksiä tai ratkaisuja. Muulla asiakirjalla puolestaan tarkoitetaan sellaista valmisteluasiakirjaa, joka on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaan joko kokonaan tai osittain julkinen.

Saman pykälän 3 momentin mukaan ilmoituksissa, kutsuissa ja kirjeissä, jotka lähetetään asianosaisille, kaksikielisen viranomaisen on asian käsittelykielestä riippumatta käytettävä vastaanottajan kieltä, jos se on tiedossa tai kohtuudella selvitettävissä, taikka sekä suomea että ruotsia. Säännöksen perustelut (HE 92/2002 vp, s. 82) ovat käsitykseni mukaan ymmärrettävissä siten, että lainkohta koskee lähinnä asian vireille tulon jälkeistä ensimmäistä yhteydenottoa asianosaiseen tai muuhun sellaiseen tahoon, jolle asian vireille tulosta on ilmoitettava, ja että tämän jälkeen kirjeenvaihdossa käytettävä kieli määräytyy sen mukaan, mitä asianomainen henkilö on itse vastauksessaan tai muussa yhteydenotossa käyttänyt.

Kyseisten maksujen määräämisessä ei ole kyse tuomioistuimen tekemästä ratkaisusta eli lainkäyttöasiasta vaan hallintomenettelyyn rinnastuvasta asiasta, jossa ratkaisun eli maksun määräämistä koskevan päätöksen tekee yleensä pääasian esittelijänä toiminut virkamies. Kyse on siten kahdesta erillisestä menettelystä, joissa esimerkiksi muutoksenhakutiet poikkeavat toisistaan. Näin ollen, vaikka maksupäätös aina liittyykin lainkäyttöasiana ratkaistuun pääasiaan, se on kuitenkin oma päätöksentekomenettelynsä, jonka osalta ei nykyisestäkään kielilainlaista voida yksiselitteisesti tehdä sellaista johtopäätöstä, että maksulomakkeen kieli määräytyisi pääasian käsittelykielen eli toimituskirjan kielen mukaisesti. Mikäli näin olisi, se saattaisi synnyttää maksuun tyytymättömässä sellaiseen käsityksen, että myös maksua koskevassa muutoksenhakumenettelyssä käsittelykieli olisi muu kuin hänen oma kielensä. Tämä taas voisi johtaa siihen käsitykseen, että maksua koskevassa muutoksenhaussa käsittelykieli olisi muu kuin maksuvelvollisen kieli, vaikka asiassa ei muita osapuolia olisikaan. Tämä puolestaan ei olisi sopusoinnussa kielilain sen tavoitteen kanssa, että viranomaisten tulee avoimesti toiminnassaan viestittää ihmisille mahdollisuudesta asioida niissä omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi.

Koska oikeudenkäyntiä edeltävässä kirjeenvaihdossa on käsittelykielensä riippumatta käytettävä kirjeenvaihdon kohteen kieltä, on mielestäni johdonmukaista, että myös maksupäätöksessä eli käytännössä oikeudenkäyntimaksulomakkeessa käytetään sitä kieltä, jota asianosainen itse on käyttänyt pääasiaa käsiteltäessä. Oikeudenkäynnin ja toimituskirjan kielen määräytymistä koskeva sääntely on mielestäni nähtävä sitä taustaa vasten, että kun asiassa on erikielisiä asianosaisia, on luontevaa, että oikeudenkäynnissä on vain yksi "virallinen" kieli, kun taas kussakin oikeudenkäyntimaksun määräämistä

koskevassa asiassa ei enää ole muita asianosaisia kuin se, jolle maksu määrätään.

Nyt puheena olevassa asiassa maksulomakkeessa kantelijan yhteystiedot oli suomeksi ja hänelle oli omatoimisesti toimitettu myös epävirallinen suomenkielinen käännös. Koska tällaisessa oikeudenkäynnin jälkeisessä asiakirjaliikenteessä asianosaisten kieli on jo tuomioistuimen tiedossa, on mielestäni perusteltua käyttää nimenomaan sitä.

Johtopäätös

Johtopäätökseni on, että korkein hallinto-oikeus ei tältäkään osin ollut menetellyt asiassa sovellettavaksi tulleen vuoden 1922 kielilain vastaisesti.

Kysymystä voidaan mielestäni pitää myös nykyisen kielilain nojalla tulkinnanvaraisena. Pidänkin perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta perustelluimpana tulkintana sitä, että maksulomakkeen kieli määräytyy kunkin asianosaisten pääasiaa käsiteltäessä käyttämän kielen eikä käsittelykielen eli toimituskirjan kielen mukaan.

Edellä todetuin perustein ja kun korkeimmassa hallinto-oikeudessa asiaan on jo kiinnitetty huomiota, kantelu ei anna aihetta enempään toimenpiteisiin kuin että saatan tässä esittämäni näkökohdat korkeimman hallinto-oikeuden tietoon.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni näkökohdat korkeimman hallinto-oikeuden tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni korkeimman hallinto-oikeuden kansliapäällikölle.

Kirjeen liitteet palautetaan oheisena.